

Sindicato Vinícola del Bajo Priorato.
 Marçà (Carragoma)

J. REYES : F.º

Fachada.

Façana del Sindicat Vinícola del Baix Priorat de Marçà (aprox. 1915)

CENTENARI DE LA COOPERATIVA DE FALSET - MARÇÀ

A CÀRREC DE L'ARXIU COMARCAL DEL PRIORAT

[TEXT] Jaume Teixidó Montalà
 [FOTOGRAFIES] ACPR

Enguany, a finals d'any, serà la data de commemoració del centenari d'un dels sindicats/ cooperatives que integren la Cooperativa de Falset - Marçà, en concret, d'un dels dos sindicats de Marçà d'abans de la guerra: el Sindicat Vinícola del Baix Priorat.

Aquest es va crear a finals de l'any 1912. La primera acta s'inicià l'11 de desembre de 1912 i es va signar el dia següent, o sigui el 12 de desembre. Ens trobem

davant d'una entitat agrícola primerenca. No va ser pas la primera en existir a la comarca del Priorat, va ser la de Cornudella de Montsant. La sindicació pagesa neix a finals del segle XIX a partir de la promulgació de la Llei d'associacions, i no serà fins el 1912, amb la Llei de sindicats, que tindrà una normativa específica.

El naixement de sindicats agrícoles es produeix sobretot a finals de la dècada dels anys 10 i principis de la del 20. A la comarca, moltes

són d'aquest període: Bellmunt del Priorat, Falset, Gratallops, Marçà, el Masroig i la Vilella Baixa. Altres, dels anys trenta: Capçanes, el Lloar i la Vilella Alta, per citar-ne algunes.

L'actual Cooperativa de Falset - Marçà és integrada per les cooperatives agrícoles d'aquestes dues poblacions que es fusionaren el 1998 per iniciar l'activitat conjunta l'any següent. La Cooperativa Agrícola de Falset va ser creada el 1917, encara que en coneixem l'existència i activitat des de l'any

anterior amb el nom de Sindicat Agrícola i Caixa Rural de Falset. A Marçà va ser diferent, se'n van crear dues.

La primera, la més antiga, va ser l'entitat que aquest any compleix el centenari: el Sindicat Agrícola del Baix Priorat de Marçà. Uns anys més tard, el 1919, es va crear un nou sindicat, dit Sindicat Agrícola i Caixa Rural de Marçà. Aquests dos es fusionarien obligatòriament el 1936.

Totes aquestes entitats agrícoles tingueren capdavanters que feren

Pujadas, primer i segon president del Sindicat Agrícola de Falset. N'hem citat uns quants però, darrera seu, hi hagué una munió de persones que veieren en la sindicació agrària l'única opció de defensa dels seus interessos enfront als comerciants i intermediaris que dictaven els preus a la baixa de la producció agrícola, sobretot la vinícola, la més important.

El perquè es crearen els sindicats ho mostra una carta datada del 25 d'octubre de 1913, signada per Carles Matabaques, secretari

treure un preu un xich més remunerador".

Retornant al Sindicat Vinícola del Baix Priorat de Marçà, els primers anys, i fins a meitat dels anys 20 del segle XX, foren molt i molt difícils. Hagueren de lluitar amb multitud de problemes, començant amb els conflictes amb els mateixos socis de l'entitat que també ho eren de la Benèfica, a la qual acusaven d'una bona part dels seus mals, fet probable ja que hi eren oposats. Aquest apartat tingué el punt culminant amb l'expulsió, mitjançant votació, de diferents socis que ho eren de les dues entitats. Les picabaralles eren contínues: podem citar, per exemple, la plantada dels associats que feien les obres d'ampliació del sindicat perquè el cap d'obres era també soci de la Benèfica, la qual era acusada de no permetre la construcció d'un camí que anés des del sindicat fins a la carretera de Marçà a Falset, molt important per poder exportar la seva producció a través del ferrocarril i no haver de passar per dins de la població. En aquest punt, també s'hi veié immers l'ajuntament ja que, pel que sembla, estava en mans de persones afins a la Benèfica i tampoc ajudava en res. Fins i tot es va pensar en entrar en la política municipal per evitar això. A aquests conflictes dels primers anys s'hi va afegir, a meitat dels anys 20, una renovació de la junta que fou de tot menys pacífica: dimissió del president entrant, socis que no volien ser de la junta, canvis en l'estructura, etc.

Els primers anys sempre foren difícils, agreujats per la situació econòmica ja que eren anys de fortes despeses financeres. Ens referim a la construcció dels cellers i la maquinària necessària per fer-los funcionar: obra suprema de les entitats. El Sindicat Vinícola va construir el celler el 1913 amb l'aportació econòmica i el treball de tots els socis, que fou insuficient i hagueren de demanar diners per poder tirar endavant

Moll de descàrrega del Sindicat Agrícola de Marçà (aprox. 1930)

possible aquesta sindicació agrària. Pel Sindicat Vinícola del Baix Priorat de Marçà hi trobem: Pere Castellnou, farmacèutic, i Carles Matabaques, mestre d'escola, president i secretari, respectivament, fins ben entrats els anys 20 del segle passat. Pel Sindicat Agrícola de Marçà, del qual no en queda massa documentació, podem citar a Lluís Martori Marco. De Falset, entre els qui encapçalaren la creació de l'entitat trobem a Vicenç Estrem Domènech, primer secretari fins a la seva mort, que també esperonà la creació del Sindicat Vinícola de Marçà, terme on tenia una bona part de les terres, i els germans marçanencs residents a Falset Miquel i Pere Barceló

del Sindicat Vinícola del Baix Priorat de Marçà, i dirigida a David Ferrer de Barcelona. És prou eloqüent:

"Com que'ls comerciants de Reus i Tarragona, ahont fins ara havíam tingut de sucumbir forsosament, estant també sindicats per a fer la lley al agricultor i augmentar'l seu negoci, han acordat aquest any no pagar'l vi amés de 6 rals la carga y grau, confiant que'ls pagesos no tindram més remey que donarlo perquè'l petit agricultors ha d'anar a raure forsosament ab ells. Però nosaltres que'ns vegem amb més coratje y si tenim una partida de prop de 2.000 cargas, no voldríam per poch que poguessim, sucumbir a las sevas exigencias, si no veure si podem

Verema en el Sindicat Agrícola de Falset (aprox. 1930)

l'empresa. Els "arquitectes" foren Pere Castellnou, Carles Matabaques i el cap d'obres i empresari de la construcció, el paleta de Marçà Josep M. Barceló. Els altres dos sindicats comptaren amb el suport econòmic i tècnic del Banc de Valls. El Sindicat Agrícola es va iniciar el 1919, igual que el Sindicat Agrícola de Falset. Mentre que del primer en desconeixem si hi va participar cap arquitecte, el segon fou ideat per un dels arquitectes cabdals en la construcció de cellers: ens referim al vallenc Cèsar Martinell i Brunet.

Dins de la història dels sindicats/cooperatives agrícoles, en podem delimitar diferents etapes, tant siguin d'una com de l'altra entitat. Són:

- 1.-Creació i desenvolupament fins a la Guerra Civil.
- 2.-De finals de la contesa bèl·lica fins als anys 70 del segle XX.
- 3.-Dels anys 70 fins a la unió.
- 4.-De la unió ençà.

El primer ja l'hem esmentat un xic en parlar dels problemes que hi hagueren en el Sindicat Vinícola. En els altres no patiren tanta controvèrsia, però també tingueren certes dificultats internes. Tot i així fou una etapa de creixement, d'edificació dels cellers i de la

compra de la maquinària necessària per tirar endavant l'empresa que s'havien proposat.

Aquesta etapa finalitza amb l'esclat de la Guerra Civil, amb la sindicació obligatòria de tots els pagesos i la producció agrícola en un únic sindicat. A Marçà, els dos sindicats foren obligats a unificar-se en un de sol. D'aquesta manera es creà el Sindicat Agrícola del Baix Priorat de Marçà, denominació assolida per tal d'unificar els dos noms dels sindicats existents.

Un cop finalitzada la Guerra Civil, l'Estat no deixà pas que els sindicats es desunissin. Sí que va permetre als particulars de sortir-ne si no eren socis. Per aquest fet, i per tenir un major control de la producció agrícola en un període de forta mancança de productes i adobs, varen ser creades les anomenades "Hermandades Sindicales de Labradores y Ganaderos", una a cada població, que permetien el control de la producció pagesa i ramadera. A mitjan de la dècada dels anys 40, el règim obligà al canvi de nom de les entitats agrícoles amb uns nous estatuts, i es van passar a dir cooperatives agrícoles.

S'encetà una etapa de fortes

dificultats motivades per l'escassetat i per la dificultat de vendre el producte els primers anys degut a la situació econòmica de la postguerra. Tot i així, fou una època de creixement, de fortes inversions en maquinària tant per a la verema com en la introducció del fred a Falset (1963), la compra de tractors per part de Marçà o els canvis en els molls de descàrrega i el càlcul del grau. Les seccions augmentaren: abans trobàvem les del vi i el molí d'oli, entre altres. Després trobem la del cereal, amb fortes inversions en maquinària: màquina de batre i empaquetadora. Neixen també dues seccions que tindran molta força aquests anys fins que començaran a defallir, a partir dels 70. Ens referim a les de fruits secs i avícola.

Aquesta empenta empresarial pagesa començarà a aturar-se a finals dels anys 60 i 70: una forta emigració vers les ciutats, una manca de liquiditat per fer front a fortes inversions totalment necessàries, el sotrac de les seccions... feren que fins i tot en els anys posteriors la possibilitat de desaparició de les cooperatives esdevingués possible. Per exemple, els impagaments dels comerciants que compraven ous i fruits secs va assolir quantitats milionàries. Una opció fou quedar-se béns a compte dels deutes, com passar amb el Teatre de l'Artesana (1975), que va anar a parar a mans de la Cooperativa Agrícola de Falset, que la vengué l'any següent.

La situació era complexa. Aquests fets conduïren a finals dels anys 90 a la fusió de les dues cooperatives de Falset i Marçà en una de sola. Començava una nova etapa que s'albirava amb moltes més possibilitats que no pas l'anterior.

Per tal de saber molt més de la història d'aquesta cooperativa us emplacem a llegir el llibre on s'expliquen les vicissituds de totes elles. ■